

CĂRȚI DE PREVESTIRE – TREPETNICUL

Olga Șerbănescu

Literatura de prevestire a avut o largă circulație în societatea românească, încă din secolul al XVII-lea fiind traduse și copiate cărți de prevestire populare cum sunt ROJDANICUL, GROMOVNICUL sau TREPETNICUL. Ele sunt cărți de origine „păgână”, originile lor găsindu-se în antichitatea Orientului. De timpuriu au apărut în Bizanț, unde au găsit un teren prielnic, pregătit prin amestecul urmelor mitologiei antice cu ideile creștinismului.¹ În literatura română ele pătrund prin mijlocire slavonă.

Biserica protestează împotriva acestor „erezii”. Încă din secolul al IV-lea Sf. Ioan Chrysostomul îndreaptă o omilie împotriva „mincinoșilor proroci și cei fără Dumnezeu eretici” în care spune: „...că ce creștini sunt aceia care păzesc basme jidovești și elinești și ursitorile și vrăjile și astrologiile și fărmeccătorile și ad'varele și obriciri, de zile și de luni și de ani și trepetnice... și alte ca acestea multe dară cum pot să fie creștini, carii le fac acestea; și cu ce îndrăznire cutează de se numesc creștini ...”, omilie cuprinsă în Mărgăritarele traduse de Șerban și Radu Greceanu în 1691.² Cu toate protestele bisericii literatura de prevestire câștigă teren, dovadă numărul mare de exemplare de cărți de prevestire păstrate până în ziua de astăzi.

Trepetnicul este cartea populară care prevestește viitorul pe baza interpretării unor mișcări musculare convulsive involuntare ale corpului omenesc. El există la mai toate popoarele orientale, ghicitul în semne corporale provenind din vremuri de demult, de pe vremea vechilor chaldeenii și egipteni. În literatura română trepetnicele au ajuns tot prin filiera slavonă, de unde și-a adus și numele, trepetnic însemnând literalmente „tremurător”, de la trepetă_tremur.³ Ele au fost citite, consultate, copiate, iar mai târziu tipărite, separat, sau incluse în sbornice și calendare, sau în așa-numitele „cărți de visuri”.

Tălmăcirea semnelor era folosită în mod curent în lumea medievală, servind curiozitatea firească a omului: ce-i va aduce viitorul într-o lume nesigură, amenințată de războaie, boli, calamități. Trepetnicele au pătruns în țările române în secolul al XVII-lea, cel mai vechi text fiind cel cuprins în Paraclisul Precistei, tipărit în anul 1639.⁴ Acest text a fost de-a lungul timpului neconținut copiat și retipărit cu mici modificări, uneori fiind schimbate doar câteva cuvinte,

1. Gaster M., Literatura populară română, București, 1883, p. 497.

2. Sf. Ioan Gură de Aur, Mărgăritare, București, 1691, f. 131v – 132v.

3. Hașdeu B.P., Cuvente den bătrâni, II, Cărțile poporane ale românilor, București, 1879, p. XXX.

4. Bianu I – Simonescu D., Bibliografia românească veche, vol. IV., București, 1944, p. 21 (17)

alteori persoana sau șirul profețiilor – deosebiri formale, rezultate din modul de aranjare al materialului, textul rămânând același.⁵

Biblioteca Muzeului Brukenthal din Sibiu deține în colecțiile sale de carte veche un exemplar de Trepetnic manuscris, necunoscut, prezentarea lui făcându-se acum pentru întâia oară, v. anexa, precum și mai multe ediții de „Carte de visuri perso – egiptene” care pe lângă interpretarea unor vise, cuprinde și „Explicare pentru semnele omenești”, adică Trepetnicul.⁶

Trepetnicul manuscris este inclus într-un volum miscelaneu, databil la începutul secolului al XIX-lea (anii 1800 – 1810), aflându-se alături de mai multe texte populare ca: Întrebări și răspunsuri; Verșul lui Adam; Verș la oameni morți; Despărțirea lui Iosif de Iacov; Textul este asemănător cu cel al Trepetnicului din 1779 publicat de M. Gaster în Chrestomația română.⁷ și care îi este apropiat în timp.

Comparăm doar începutul celor două trepetnice:

1779.

De se va clăti vârful capului
va dobândi sau de-i va dărui
Dumnezeu un cocon, foarte
înțelept va fi.

Chica de se va clăti, niște oameni neștiuți vor veni și vor aduce o dobândă.
cca. 1800.

Vârful capului de se va clăti
dobândă arată, sau va dobândi
un cocon și va fi foarte înțelept.
Încheietura capului de se va
clăti nește pretini îți va aduce dobândă.

Chica de se va clăti în oaste vei
merge și sănătos vei veni.

Comparația făcută întărește cele afirmate mai sus; la bază se află un text unic, la care s-au adus unele modificări în funcție de schimbările suferite în timp de limba vorbită, precum și după nivelul de cultură al copistului.

Această perfecționare a limbii, a expresiilor folosite apare și mai relevant în ediția din anul 1894 a Trepetnicului;

„Chica de se va clăti, la oaste vei merge și te vei reîntoarce în pace.

Tâmpla capului de-a dreapta de se va bate, judecător vei ieși.

Tâmpla stângă de se va clăti, veselie vei avea...”⁸

În secolul al XIX-lea și la începutul celui următor a existat o adevărată

5. Drăganu N., Anuarul Institutului de Istorie națională, I., Cluj, 1922, p. 186 – 187.

6. Biblioteca Muzeului Brukenthal din Sibiu deține:

a) Cea mai nouă și mai bogată carte de visuri Perso – Egipteană, ed. a III-a, Sibiu, W. Kraft, 1894.

b) Cea mai nouă și mai bogată carte de visuri Perso – Egipteană, ed. a IV-a, Sibiu, W. Kraft, 1898.

c) Cea mai nouă și mai bogată carte de visuri Perso – Egipteană, ed. a X-a, Sibiu, W. Kraft, 1918.

d) Cea mai nouă și bogată carte de visuri Perso – Egipteană, ed. a XIII-a, Kraft und Drotloff, 1935.

7. Gaster M, Chrestomație română, vol. II., Leipzig – București, 1891, p. 122 – 123.

8. Cea mai nouă și mai bogată carte de visuri Perso– Egipteană, Sibiu, 1894, p. 40.

avalanșă de cărticici și broșuri interpretând semnele corpului omenesc, editarea lor continuând și în ziua de astăzi, unii crezând în continuare în cele profețite de ele, alții tratându-le ca pe niște curiozități, mesageri ai unor vremuri apuse, a unor credințe și obiceiuri care fac parte și reprezintă tezaurul culturii noastre,

populare.

ANEXA

SEMNELE CARE SUNT LA TRUPUL OMULUI

Vârful capului de se va clăti dobândă arată sau va dobândi un cocon și va fi foarte înțelept
 Încheietura capului de se va clăti nește pretini îți va aduce dobândă
 Chica de se va clăti în oaste vei merge și sănătos vei veni
 Tâmpla capului de dreapta de se va clăti judecătoria vei ieși
 Tâmpla de stânga de se va clăti într-o veselie vei petrece
 Grumazii de se vor clăti în lontru veste rele sau pagubă vei păți
 Fruntea de se va clăti spre o țară vei merge și mulți ți se vor închina
 Ceafa de se va clăti o veste re vei auzi și te vei întrista apoi iară te vei bucura
 Fruntea de se va clăti între ochi cuvinte rele vei auzi și niminia nu-ți va fi
 Tâmpla împreună ochiul drept se va clăti o pomiană vei face și la Dumnezou îți va fi primit
 Tâmpla de se va clăti despre ochiul stâng ce vei gândi să faci vei isprăvi
 Urechia dreaptă de se va clăti cuvinte rele vei auzi
 Urechia stângă de se va clăti ceartă și gâlcea vei ave
 Zgăogu urechii stângi de se va clăti un pretin de bine te va grăi
 Sprânceana dreaptă de se va clăti un cocon vei dobândi
 Sprânceana stângă de se va clăti săți de bucate vei ave
 Sprâncenele amândouă de o dată de se vor clăti veselie spune între sprâncene dese un om
 îți vini și te vei bucura
 Ochiul stâng de se va clăti cu sprânceana oaminiu iuți îți va vini și apoi iară se va potoli
 Coadă ochiului drept de se va clăti de dobândă arată
 Coadă ochiului stâng de se va clăti de un noroc spune sau viață norocită
 Sprânceana stângă de se va clăti despre nas de se va clăti ceartă și gâlceavă multă spune
 Geana dreaptă de se va clăti cea de desubt o dobândă de la un pretin vei ave
 Geana stângă de se va clăti ce de desubt nește oamini de rău te va grăi
 Părul genii drepte de asupra de se va clăti veselie spune
 Părul genii de desubt de se va clăti un pretin neștiut îți va vini și te vei împreteni cu el
 Geana dreaptă de se va clăti bucurie spune
 Împrejurul ochiului de se va clăti boală vei ave
 Lumina ochiului drept de se va clăti sănătate spune
 Lumina ochiului stâng de se va clăti veselie spune
 Nasul de se va clăti deregătorie spune
 Nasul deoparte iară deregătorie
 Umărul obrazului drept de se va clăti deoparte bube spune
 Umărul obrazului stâng de se va clăti de la tâlhari sau de la oricine vei ave
 Buza de desubt de se va clăti pre nepretenii tăi vei birui
 Buza de deasupra de se va clăti ospeți necunoscuți îți vor vini
 Buzele amândouă de o dată de se vor clăti cu preteni te ve sătura
 Barba de se va clăti un om te va cleveti
 Grumazii de se vor clăti de amândouă părțile dobândă spune
 Umărul drept de se va clăti sănătate aduce
 Umărul stâng de se va clăti întristare aduce
 Brațul stâng – ce ai pierdut vei găsi
 Brațul drept de se va clăti foarte te vei întrista
 Cotul drept de se va clăti cu un pretin te vei certa
 Cotul stâng de se va clăti de la mâna dreaptă nu-ți cuteze lucrul ce ai
 făcut sau ce vei face
 Închizătura de la mâna stângă de se va clăti veste de veselie spune

Mâna dreaptă de se va clăti veselie spune
 Mâna stângă de se va clăti mulți și se vor ruga
 Palma dreaptă de se va clăti pomană vei face
 Palma stângă de se va clăti de cuvinte rele vei scăpa
 Degetul cel mare de la mâna dreaptă de se va clăti ce-i cere de la Dumnezeu și se va da
 Degetul al doile cuvânt rău vei auzi
 Degetul al trilei de se va clăti un lucru bun vei sfârși și te vei bucura
 Degetul cel mare de la mâna stângă de se va clăti cu un dușman vei sfădi și-l vei birui
 Degetul cel mic de la mâna stângă de se va clăti nește bani vei dobândi sau altceva și apoi
 lesne vei cheltui
 Suptsuoara dreaptă de se va clăti un om ce-ți va veni te vei bucura
 Suptsuoara stângă de se va clăti cuvinte rele vei auzi și te vei înspăimânta apoi iară te vei
 mântui
 Între spete de se va clăti cuvinte rele în multă vreme vei auzi
 Spata dreaptă de se va clăti un cocon vei dobândi
 Coastele de stângă de se vor clăti gândurile vrăjmașului deasupra ta se vor potoli
 Coastele de dreapta de se vor clăti pagubă vei păți
 Capul coastelor de dreapta de se vor clăti boala vârstaului vei păți
 Capul coastelor de stânga de se vor clăti pagubă vei păți
 Salele de se vor clăti în oaste vei merge și sănătos vei veni
 Mijlocul de se va clăti vinire unii rudene sau unuia prețin ce s-au fost dus în streini departe
 arată
 Peptu de dreapta de se va clăti un cuvânt rău sau întristare vei ave
 Capu peptului din jos de se va clăti cu o muiere te vei împreuna
 Capu peptului din sus de se va clăti o dare sau pomană arată
 Peptu tot de se va clăti o cale sau un lucru vei ave
 Splina de se va clăti cuvântu de întristare vei ave
 Țâța dreaptă de se va clăti ședere multă la un loc arată
 Țâța stângă de se va clăti un bine sau pomană arată
 Pântecele de se va clăti de stânga o dobândă de o muiere arată
 Pântecele de dreapta de se va clăti fața și trupul tot se va împetri
 apoi iară se va mântui
 Buricul de se va clăti cinste și mărire de la domni vei dobândi
 Vintrecele de se va clăti o pomană sau mai mulți pintru vreo slujbă de la o muiere căpătă
 Coapsa dreaptă de se va clăti un prețin vei câștiga
 Genunchele drept de se va clăti bogăție în casă arată
 Genunchele stâng de se va clăti o năpastă vei păți
 Închizătura genunchelui drept de se va clăti oarecine te va pomeni
 Închizătura genunchelui stâng de se va clăti o năpastă și se va întâmpla
 Suptu piciorului drept de se va clăti o năpastă vei păți
 Suptu vâna piciorului stâng de se va clăti de vorbe rele vei scăpa
 Pulpa stângă de se va clăti de un prețin te vei despărți și nu-l vei mai vede
 Pulpa dreaptă de se va clăti de năpaste vei scăpa
 Glezna dreaptă de se va clăti cinste de la domni arată
 Glezna stângă de se va clăti de nește cuvinte rele te vei întrista
 Călcăiul stâng de se va clăti de nește grele sau urgii de la un domn vei păți
 Călcăiul drept de se va clăti de nește cuvinte bune te vei bucura
 De supra piciorul drept de se va clăti un ținere vei dobândi
 De supra piciorului stâng de se va clăti cale departe arată
 Talpa dreaptă de se va clăti nește cuvinte rele te vei întrista
 Talpa stângă de se va clăti multă bogăție vei câștiga
 Degetul cel mare de la piciorul dreptu de se va clăti oamini ce sunt în cale sănătoși vor vini

Degetul piciorului stâng de se va clăti cel mare de năpăști vei scăpa

SFÂRȘITUL PĂSCĂLIEI

PORTENDING BOOKS – TREPETNICUL

Abstract

Trepeticul, a popular book that forshadowes the future as a result of interpreting some muscular, involuntary movements of the human body, got into our literature at an early hour.

Fortune-telling in human signs comes from the old Eastern and Egyptian peoples, this kind of proceeding having crossed the centuries and thousand of years until these days. Trepeticnele got in our literature during the XVIIth century through Paleoslavonic as a mediator.

By all restrictions and prohibitions set up by Church, they kept moving, had been copied, and later on printed in many copies, separately or included in Sbornice and Calendars, or in so called "Books of dreams".

The Brukenthal Museum's Library holds in its collections of old books a copy of "Trepetic" an unknown manuscript included in a miscellaneous manuscript dated at the beginning of the XIXth century (years 1800 – 1810), and also many editions of "Perso – Egyptian Book of Dreams" (1894; 1898; 1918; 1935) comprising "Explanation for human signs".